

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

Της μαθήτριας Εμμανουέλας Ρούσση, τμήμα Α3

Ήδη από την αρχαιότητα, οι γυναίκες διατελούσαν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη κάθε κοινωνίας. Μάλιστα, ακόμα και στα ανδροκρατούμενα κοινωνικά σύνολα, το γυναικείο φύλο έχει καταφέρει να κάνει εμφανή την ενεργή συμμετοχή του. Από την εθνική επανάσταση του 1821, την προσπάθεια, δηλαδή, του Ελληνικού λαού να δώσει τέλος στην υποτέλειά του υπό τον Τουρκικό ζυγό, δεν έλειψε η ενθουσιώδης και ηρωική συμμετοχή του «αδύναμου», κατά τα στερεότυπα της τότε εποχής, φύλου.

Ο αγώνας για την αντιμετώπιση της μακροχρόνιας και εξαντλητικής, για τον Ελληνικό κόσμο, Τουρκοκρατίας δεν άρχισε την 25^η Μαρτίου του 1821. Στην πραγματικότητα, η προετοιμασία του εθνικού αυτού ξεσηκωμού χρειάστηκε πολύ χρόνο και την ενεργή προσπάθεια και των δύο φύλων. Παρά το γεγονός ότι οι περισσότεροι πρωτεργάτες της επανάστασης ήταν άντρες, όσες γυναίκες ανέλαβαν δράση στον επαναστατικό αγώνα συνέβαλαν σημαντικά σε όλη τη διάρκεια, με τα δικά τους μέσα και τη γενναία συμπεριφορά τους, η οποία συχνά έφτανε στην αυτοθυσία.

Ομάδα γυναικών που συνέβαλε σημαντικά στην επανάσταση συγκρότησαν οι **Σουλιώτισσες**. Ούσες μέλη μιας πιο φιλελεύθερης - κατά τα τότε στερεότυπα - ως προς την ισότητα των δύο φύλων κοινωνίας, με αντιλήψεις παρόμοιες με αυτές της αρχαίας Σπάρτης, οι Σουλιώτισσες κατάφεραν να προσφέρουν το παράδειγμα τους σαν ανεκτίμητη ηθική κληρονομιά στις κατοπινές γενιές. Μάλιστα, οι περισσότερες αν όχι όλες έπαιρναν μέρος στις πολεμικές επιχειρήσεις είτε εφεδρικά, αναλαμβάνοντας, δηλαδή, τον ανεφοδιασμό, την ανύψωση του ηθικού και την περιποίηση των τραυμάτων των πολεμιστών, είτε ρίχνοντας τους εαυτούς τους ολοκληρωτικά στην μάχη, όταν οι καταστάσεις το απαιτούσαν. Γνωστές Σουλιώτισσες, που παρουσίασαν μεγάλη γενναιότητα και κατάφεραν να περάσουν τα ονόματά τους στο δημοτικό τραγούδι είναι η Μόσχω Τζαβέλα, υπεύθυνη για την νίκη στην μάχη της Κιάφας και η Χάιδω, που συχνά έτρεχε στις μάχες δίπλα ή ακόμη και μπροστά από τους άνδρες.

*Είναι το Σούλι ξακουστό, το Σούλι ξακουσμένο,
που πολεμούν μικρά παιδιά, γυναίκες και κορίτσια,
που πολεμά η Τζαβέλλαινα με το σπαθί στο χέρι,
με το παιδί στην αγκαλιά, με το τουφέκι στ' άλλο...*

Ας έρχονται οι παλιότουρκοι, τίποτε δεν μας κάνουν!

*Ας έρθουν πόλεμο να ιδούν και Σουλιωτών τουφέκια,
να μάθουν Λάμπρου το σπαθί, Μπότσαρη το τουφέκι,
τ' άρματα των Σουλιωτισσών, της ξακουσμένης Χάιδως.*

Συγκλονιστικό γεγονός για την Ελλάδα, καθώς και για ολόκληρη την Ευρώπη εκείνης της εποχής αποτέλεσε ο **χορός του Ζαλόγγου** (18 Δεκεμβρίου 1803). Ωθούμενες από την άρνησή τους να αιχμαλωτιστούν και να ατιμασθούν από τους Οθωμανούς, οι Σουλιώτισσες πιάστηκαν από τα χέρια και άρχισαν ένα χορό, τα βήματα του οποίου κινούνταν από έναν ασυνήθιστο ηρωισμό και ο ρυθμός του τονιζόταν από την αγωνία του θανάτου. Πριν την πτώση τους, οι γυναίκες του Σουλίου έβγαλαν μια μακρόσυρτη κραυγή, που σβήστηκε από τον αντίπαλο στο βάθος ενός τρομακτικού γκρεμού, από όπου και έπεσαν με όλα τα παιδιά τους. Το γεγονός αυτό, άφησε το Ζάλογο στην ιστορία ως υπέρτατο μνημείο αρετής και θυσίας, που υμνήθηκε ακόμη και από τον εχθρό και αποτέλεσε έμπνευση για τις γυναίκες της Νάουσας που έπραξαν με παρόμοιο τρόπο δεκαεννέα χρόνια αργότερα, αλλά και για πολλά ποιήματα.

Έχετε γεια βρυσούλες

λόγγοι βουνά ραχούλες

έχετε γεια βρυσούλες

κι εσείς Σουλιωτοπούλες.

Ο χορός του Ζαλόγγου, έργο του Ανδρέα Βρανά

Άλλο σύνολο γυναικών που έπαιξε σημαντικό ρόλο στην επανάσταση αποτέλεσαν οι **Μεσολογγίτισσες**, που αγωνίστηκαν ηρωικά, όχι μόνο στην έξοδο του Μεσολογγίου, αλλά και καθ' όλη τη διάρκεια της πολιορκίας. Κατά την έξοδο, ντύθηκαν με τα γιορτινά τους ρούχα και φρόντισαν να προετοιμάσουν ανάλογα τους άντρες και τα παιδιά τους. Πολλές από αυτές ντύθηκαν σαν άντρες και, κρατώντας το σπαθί στο ένα και το μωρό στο άλλο τους χέρι, χύθηκαν στη μάχη. Οι υπόλοιπες-άοπλες γυναίκες κατατάχθηκαν μαζί με τα παιδιά στη μέση της φάλαγγας. Σημαντικά ονόματα Μεσολογγιτισσών αποτέλεσαν η Ευγενία Διονυσίου Καρκαβίτσα, η οποία σκοτώθηκε στην έξοδο μαζί με τον άντρα της, και η Σόφω Τζαβέλα, κόρη του Λάμπρου και της Μόσχως, η οποία σώθηκε, χάνοντας το δεξί της μάτι και μεταφέρθηκε στην Κέρκυρα.

Παρά την σημασία της ενότητας και της συνεργασίας συνόλων του γυναικείου φύλου, απαραίτητη κρίνεται και η αναφορά γυναικών που συνέβαλαν στον επαναστατικό αγώνα σε ατομικό επίπεδο. Ελληνίδες, οι οποίες αγωνίστηκαν και θυσιάστηκαν για να μην πέσουν στα χέρια του εχθρού, αλλά και γυναίκες, που διέθεσαν ολόκληρες περιουσίες για τον απελευθερωτικό αγώνα και πέθαναν σε συνθήκες απόλυτης ένδειας, αποτελώντας στην συνέχεια σύμβολα της γυναικείας μαχητικότητας ξακουστά σε όλο τον κόσμο. Σήμερα, δύο από τα πιο γνωστά ονόματα

Ελληνίδων μαχητριών της επανάστασης αποτελούν η Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα και η Μαντώ Μαυρογένους. Το αναμφίβολο κύρος, ο ηρωισμός, η ανδρεία και η πολύτιμη συνεισφορά των δύο αυτών γυναικών τις καθιστά ξεχωριστές και τις κατατάσσει στην τρίτη και δέκατη θέση, αντίστοιχα, στα αποτελέσματα δημοσκοπήσης ανάμεσα στις κυρίαρχες προσωπικότητες της Ελληνικής Επανάστασης.

Η **Λασκαρίνα “Μπουμπουλίνα” Πινότση**, γεννηθείσα στις 11 Μαΐου του 1771 στις φυλακές τις Κωνσταντινούπολης, αποτελεί μέχρι και σήμερα την πιο ξακουστή ηρώίδα της Επανάστασης. Κατά την διάρκεια της ζωής της απέκτησε τεράστια περιουσία-από τους δύο γάμους της-την οποία κατάφερε να αυξήσει με σωστή διαχείριση και στην συνέχεια να διαθέσει εξ ολοκλήρου για την αγορά караβιών και εξοπλισμού για τον επαναστατικό αγώνα.

Όταν το 1816 η Οθωμανική Αυτοκρατορία θέλησε να κατασχέσει την περιουσία της με το πρόσχημα ότι τα πλοία του δεύτερου άντρα της συμμετείχαν με τον ρωσικό στόλο στον Ρωσοτουρκικό πόλεμο, εκείνη κατευθύνθηκε προς την Κωνσταντινούπολη, όπου συνάντησε τον Ρώσο, Φιλέλληνα πρεσβευτή Στρογκόνωφ. Του ζήτησε προστασία επικαλούμενη την συνεισφορά του συζύγου της στον ρωσικό στόλο κι εκείνος την έστειλε στην Κριμαία της νότιας Ρωσίας, σε ένα κτήμα που της δόθηκε από τον Τσάρο Αλέξανδρο Α΄. Προτού πάει εκεί, όμως, συνάντησε στην Κωνσταντινούπολη την μητέρα του Σουλτάνου Μαχμούτ Β΄, η οποία εντυπωσιάστηκε από τον χαρακτήρα της ηρώιδας και τελικά έπεισε τον γιο της να συνθηκολογήσει ότι δεν θα αγγίξει την περιουσία της και δεν θα την συλλάβει.

Στην επιστροφή της στις Σπέτσες, τρεις μήνες μετά, ούσα μέλος της Φιλικής Εταιρίας, η Μπουμπουλίνα αγόρασε μυστικά όπλα και πολεμοφόδια, τα οποία στην συνέχεια έκρυψε στο σπίτι της, ενώ ξεκίνησε την κατασκευή του πλοίου της «Αγαμέμνων», με το οποίο πρωτοστάτησε στην πολιορκία του Ναυπλίου και μπήκε θριαμβεύτρια δίπλα στον Κολοκοτρώνη στην Τριπολιτσά. Τελικά, απεβίωσε στις Σπέτσες στις 22 Μαΐου του 1825, εξαιτίας οικογενειακής βεντέτας.

Η δεύτερη πιο ξακουστή ηρώίδα του '21, η **Μαντώ Μαυρογένους**, γεννήθηκε στην Τεργέστη το 1796. Μεγάλωσε στην Ρουμανία και λίγο πριν την κήρυξη της Επανάστασης εγκαταστάθηκε στην Τήνο και στην συνέχεια στην Μύκονο. Τον Απρίλιο του 1821 έμαθε για την Επανάσταση στην οποία θέλησε να βοηθήσει.

Με την διάθεση της οικογενειακής της περιουσίας, η ηρώίδα αρμάτωσε και προσέφερε στον Αγώνα δύο καράβια, ενώ παράλληλα συντηρούσε και δύναμη 800 πολεμιστών. Ακόμα, πήρε μέρος σε μάχες στην Κάρυστο, στη Μαγνησία, στο Τρικκέρι, στην Άμφισσα, στη Χαιρώνεια, καθώς και σε επιθέσεις εναντίον του τουρκικού στόλου στο Αιγαίο. Τέλος, γνωρίζοντας πολλές γλώσσες πέρα της μητρικής της, η Μαντώ συνέταξε συγκινητικές εκκλήσεις προς τις γυναίκες της Γαλλίας και της Αγγλίας, ζητώντας την συμπαράστασή τους και τροφοδοτώντας το κίνημα του φιλελληνισμού στην Ευρώπη.

Για την συνολική της συνεισφορά στον Επαναστατικό Αγώνα, της απονεμήθηκε το αξίωμα του επιτίμου αντιστράτηγου και της παραχωρήθηκε κεντρικό σπίτι στο Ναύπλιο για την

εγκατάστασή της. Τελικά, απεβίωσε στην Πάρο τον Ιούλιο του 1840 σε κατάσταση απόλυτης ένδειας.

Άλλες Ελληνίδες που βοήθησαν με τον δικό τους ξεχωριστό τρόπο στην Επανάσταση και αξίζουν να αναφερθούν είναι η **Μαριγώ Ζαραφοπούλα** που μυήθηκε την Φιλική Εταιρία και προσέφερε σε αυτήν σημαντικές πληροφορίες, η **Δόμνα Βισβίζη** που πήρε μέρος στις θαλάσσιες επιχειρήσεις του Αγώνα στο Άγιο Όρος, στη Λέσβο και στη Σάμο μαζί με τον άντρα της, η **Ελισάβετ Υψηλάντη**, «πρωτομάνα των Φιλικών» όπως αποκαλούνταν που χρηματοδότησε πρώτη τον αγώνα, η **Δέσπω Τζαβέλα**, Σουλιώτισσα, και πολλές άλλες γνωστές και άγνωστες γυναίκες που αγωνίστηκαν για την ελευθερία της πατρίδας μας.

Συνοψίζοντας, ο ρόλος των γυναικών στην επανάσταση του 1821 κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικός για την απελευθέρωση της Ελλάδας από τον Τουρκικό ζυγό. Παρά την μεγαλύτερη και πιο έντονη συμβολή των ανδρών στον Εθνικό Αγώνα, η σποραδική παρουσία των γυναικών σε κρίσιμες περιόδους πολέμου είναι ενδεικτική των δυνατοτήτων του γυναικείου φύλου. Επομένως, την επόμενη φορά που θα γιορτάσουμε για την γνωστή σε όλους μας επανάσταση του '21, θα πρέπει να σκεφτούμε και να τιμήσουμε όχι μόνο την ανδρική αλλά και την γυναικεία συμβολή, χωρίς την οποία οι εξελίξεις μπορεί να ήταν πολύ διαφορετικές.

ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ:

- <https://www.e-prologos.gr/%CE%BF%CE%B9-%CE%B3%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%AF%CE%BA%CE%B5%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CE%B5%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7/>
- <https://www.vice.com/el/article/n7wdng/einai-wra-na-milhsoyme-gia-ton-rolo-twn-gynaikwn-sthn-ellhnikh-epanastash>
- <https://eleftherostypos.gr/istories/oi-agones-ton-gynaikon-stin-epanastasi-tou-1821-kai-o-simantikos-tous-rolos/>
- <https://antexoume.wordpress.com/2015/03/21/%CE%BF-%CF%81%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CF%83-%CF%84%CE%B7%CF%83-%CE%B3%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CF%83-%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%BD-%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%BD%CE%B1-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84/>
- <https://www.matrix24.gr/2014/05/o-thanatos-tis-boumpoulinas-se-ikogeniaki-venteta/>
- <https://eleftherostypos.gr/istories/387326-oi-agones-ton-gynaikon-stin-epanastasi-toy-1821-o-simantikos-toys-rolos/>
- <https://www.offlinepost.gr/2020/06/01/52960/>